

La “democràcia orgànica” a Inca: el cas de les eleccions municipals de 1948

Martín Rotger Lebrón

Historiador martinrotgerlebron@gmail.com

doi: 10.3306/JELINCA.20.253

Paraules clau: eleccions, franquisme, democràcia orgànica, política, administració local.

Resum. *El franquisme es va definir com a democràcia orgànica. Així, organitzà votacions i plebiscits que realment eren una farsa dirigida des del poder, en què els resultats solien estar decidits prèviament. L'objectiu era aconseguir una imatge de participació popular que donàs legitimitat al règim.*

En aquesta comunicació s'analitzen les primeres eleccions de regidors a l'Ajuntament d'Inca sota el franquisme, l'any 1948. De l'estudi de tot el procés dins el seu context es desprenen importants implicacions socials, econòmiques i polítiques que ajuden a comprendre el funcionament intern de l'estat franquista i el paper de les elits locals durant la dictadura.

Keywords: elections, Francoism, organic democracy, politics, local government.

Abstract *Francoism defined itself as organic democracy. Thus, it organized votes and plebiscites that were really a farce led by authorities where usually the results were previously decided. The objective was to get a popular participation image that shew legitimacy to the regime.*

This communication analyzes the first Inca City Council election under the Franco regime in the year 1948. From the study of the whole process in its context, important social, economic and politic implications appear which may help us to understand the Francoism interior behavior and the local elites' role during the dictatorship.

1. INTRODUCCIÓ

Democràcia i votar són dos conceptes que solen anar junts, que es fan servir com a sinònims o parts d'una mateixa cosa. Durant la dictadura franquista a Espanya, es van organitzar dos referèndums, nou eleccions municipals i altres votacions per elegir càrrecs com procuradors o membres de les

organitzacions sindicals. Significa això que el franquisme era un règim democràtic?

Evidentment no, atès que la celebració de processos electorals no implica l'existència de democràcia ni dels seus trets característics com els drets civils o les llibertats individuals i col·lectives. Aquestes votacions eren una farsa dirigida des del poder, en què els resultats solien estar decidits prèviament i que tenien com a objectiu principal aconseguir una imatge de participació popular que donàs legitimitat al règim. De fet, ha estat una pràctica comuna a gairebé la totalitat dels estats no democràtics durant el segle XX.

Ara bé, si eren unes eleccions manipulades, sense competitivitat electoral i que no podien alterar l'organització ni el control del poder polític, per què estudiar-les? Perquè, tot i que no es poden aplicar els mateixos criteris que en unes eleccions democràtiques, l'anàlisi de les eleccions municipals durant el franquisme pot esdevenir força interessant com a mostra del funcionament de la maquinària de la dictadura des de l'òptica local, però també a causa de les implicacions ideològiques, socials o culturals que es poden deduir a partir de l'estudi del procés.

La democràcia orgànica és un tema poc treballat, precisament perquè no genera interès des del punt de vista de l'anàlisi electoral. No obstant això, a les darreres dècades l'estat de la qüestió ha avançat a partir d'estudis de cas com el que es presenta aquí i de noves interpretacions conceptuals que, sense qüestionar el seu caràcter no democràtic, se centren en la seva funció de legitimació política.

En el cas de les Illes Balears, la història de les institucions franquistes ha estat molt poc investigada, i Inca no n'és una excepció. Malgrat això, no és difícil trobar algunes referències –circumstancials, parcials i amb inexactituds– de les eleccions celebrades a Inca durant el franquisme dins estudis sobre altres qüestions. Igualment, s'ha de fer referència a la idea expressada per Baltasar Perelló (2000: 76), qui defensa que a Inca eren els industrials i empresaris o persones de la seva confiança qui sortien elegits regidors. Aquesta interpretació constitueix el punt de partida, la hipòtesi, sobre la qual es desenvolupa la investigació.

Per tant, el principal objectiu d'aquesta comunicació és estudiar les primeres eleccions de regidors a l'Ajuntament d'Inca sota el franquisme, l'any 1948. Aquesta convocatòria va destacar sobre les posteriors perquè, en no haver-hi precedents, les autoritats desconeixien quina podia ser la resposta de l'electorat, i van intensificar els mecanismes de control en l'organització i el desenvolupament de les eleccions. S'analitzarà tot el procés electoral, des de la convocatòria dels comicis fins a la constitució del nou Ple, en el seu context respectiu i amb especial atenció als perfils polítics, a l'actitud dels votants i a les diferències entre cadascun dels terços a través dels quals eren triats els regidors.

2. CONTEXTUALITZACIÓ

2.1. La Comissió Gestora de l'Ajuntament d'Inca

Després del cop d'estat del 18 de juliol de 1936 i a mesura que els rebels es feien amb el control dels pobles i de les ciutats, els ajuntaments republicans van ser depositats i substituïts per comissions gestores formades per militars, falangistes, militants de dretes i, en general, persones que donaven suport al bàndol nacional de la Guerra Civil. Es tractava d'organismes creats amb certa improvisació per controlar i gestionar de forma transitòria les entitats locals, que comptaven amb un president i un nombre variable de vocals, els quals assumiren les funcions del batle i dels regidors, respectivament.

Malgrat la provisionalitat, la Comissió Gestora d'Inca, com la de la resta de municipis mallorquins, va funcionar durant més de dotze anys: des de juliol de 1936 fins a febrer de 1949. La primera Comissió Gestora es va constituir formalment el 20 de juliol de 1936, i estava formada per Joan Erasmo Truyol (batle president), Abdón Beltran Alzina, Bernat Caldentey Vidal, Gabriel Bisellach Martorell, Magín Reus Mayol i Bernat Ferrer Balle.¹

Els gestors eren nomenats i cessats pel governador civil i no tenien un temps de mandat delimitat, de manera que els canvis en la composició de la Comissió Gestora depenien de la voluntat del cap provincial i de l'afinitat o la fidelitat dels integrants. Això resultava especialment important a Inca, per la seva condició de ciutat de més de 10.000 habitants i cap de partit judicial, i en el cas dels batles, que a més solien ser caps locals del Movimiento. De fet, els canvis de batle solien produir-se després de l'arribada d'un nou governador.

Aquesta situació va donar lloc a una gran inestabilitat i enfrontaments interns pel control dels càrrecs polítics. De fet, els anys posteriors a la Guerra Civil foren un període de tensions, desconfiances i acusacions mútues entre falangistes, tradicionalistes i conservadors (Mas, 2003: 86-93), amb el conseqüent ball de gestors. En aquest sentit, entre 1936 i 1949 Inca va arribar a tenir vuit batles, mentre que de 1949 a 1979 només en va tenir quatre. Per tant, per a l'estat franquista resultava evident la necessitat de normalitzar la situació dels ajuntaments per tal de dotar-los de major estabilitat i, a la vegada, mantenir el seu control discrecional, centralitzat i jerarquitzat.

2.2. Els anys de postguerra a Inca

La població quedava al marge de les intrigues polítiques a causa de la manca de transparència i, especialment, de l'existència de problemàtiques socials més importants. Amb el cop de 1936 es va iniciar una etapa marcada per la repressió política, però també social, econòmica, laboral i cultural. No escassejaren durant la Guerra i els anys següents els actes d'exaltació

¹ Arxiu Municipal d'Inca (AMI). Llibre d'actes del Ple municipal (1936-1938), signatura 1431.

franquista i d'adhesió al nou règim. Paral·lelament, les noves autoritats, malgrat la provisionalitat inicial i la inestabilitat, eliminaren qualsevol símbol de progrés i avanç social del període republicà, que foren progressivament substituïts pels principis i valors del nacionalcatolicisme.

Van ser uns anys marcats per la fam, les malalties i la misèria. Fins a l'any 1952 van ser obligatòries les cartilles de racionament per a l'adquisició dels productes de primera necessitat, mentre que van arribar a funcionar quatre menjadors socials (Llobera i Armengol, 2011: 122). En aquest sentit, les dues qüestions que més es tractaren a les sessions de la Comissió Gestora entre 1936 i 1943 van ser l'abastiment d'aliments i l'atur. D'altra banda, també hi va haver persones que van treure profit de la situació i amb la connivència o col·laboració de les autoritats s'enriquiren amb l'estraperlo.

Des del punt de vista econòmic, la situació era negativa com a la resta de l'illa, tot i que amb algunes diferències, ja que la indústria inquera es va veure reforçada amb la Guerra Civil produint calçat per a les tropes del bàndol nacional, una demanda que pràcticament va desaparèixer a partir de 1939. Al decenni dels cinquanta Inca entraria en una nova fase d'expansió econòmica, però durant els quaranta es trobava estancada encara que amb alguns símptomes de lent creixement, com la concentració de la producció mecanitzada de sabates al Raiguer en detriment de Palma (Pieras, 2017: 134), l'arribada d'immigrants peninsulars (Ginard, 2002: 1107) o el foment d'obres públiques i reformes urbanístiques. Malgrat tot, als anys quaranta Inca va viure forts períodes de fam que portaren els gestors a sol·licitar la intervenció del Govern Civil (Perelló, 2000: 88).

Davant aquest context, la població havia desconnectat per complet dels afers polítics i únicament centrava els seus esforços a subsistir (Ginard, 2002: 1117). No obstant això, la repressió, la fam, els abusos de poder i la prohibició de la llengua catalana generaren en la població una actitud de rebuig envers el règim. De fet, segons els informes de Falange dels anys quaranta, la majoria dels mallorquins eren antifranquistes i partidaris de les potències aliades durant la Segona Guerra Mundial, però es mostraven apàtics respecte als afers polítics (Duran, 1992: 55-57). D'entrada, la passivitat era positiva per a la pervivència de la dictadura, però perjudicial davant el risc d'una alta abstenció en unes eleccions.

2.3. El "Nuevo Estado" i la Llei de bases de règim local

El franquisme va iniciar el seu procés d'institucionalització pràcticament des de l'inici de la Guerra Civil, però va ser a partir de 1945 quan l'articulació del sistema va esdevenir una prioritat. Amb la derrota del feixisme a la Segona Guerra Mundial, l'Espanya franquista quedava aïllada en el nou context internacional, de manera que va impulsar tota una sèrie d'accions per tal d'allunyar-se d'aquells que fins aleshores havien estat els seus referents i mostrar una imatge d'obertura que la pogués apropar a les potències occidentals (Sevillano, 2002: 356-360).

Aquest conjunt de mesures es van definir com la construcció del "Nuevo Estado", mitjançant la promulgació de diferents texts normatius identificats com a "Leyes Fundamentales del Reino": la Llei constitutiva de les Corts (1942), el Fur dels espanyols (1945) o la Llei de referèndum nacional (1945), que al seu torn va donar lloc al referèndum sobre la Llei de successió (1947). En conjunt, eren lleis que normalitzaven i institucionalitzaven el marc polític i jurídic ja imposat pel franquisme arran de la victòria a la Guerra Civil. En aquest context, va ser redactada i aprovada la Llei de bases de règim local de 1945.

Impulsada per Blas Pérez, ministre de la Governació, tenia com a objectiu ordenar i normalitzar l'administració local segons els principis del règim.² Va confirmar una estructura de poder centrada en la figura del governador civil que incrementava la dependència de les entitats locals respecte a les instàncies superiors: a nivell polític, per la intervenció del governador en el nomenament de batles i la selecció de regidors; a nivell administratiu, a causa del limitat marc competencial i l'establiment de mecanismes de control, d'inspecció i d'intervenció sobre les activitats municipals; i a nivell econòmic, perquè reduïa la ja limitada capacitat financera de les hisendes locals (Marín, 2000: 144). A més, la Llei definia els ajuntaments com a "corporaciones públicas de fines económico-administrativos", és a dir, com a unitats burocràtiques buides de significació política.

El batle era "Jefe de la Administración municipal y Delegado del Gobierno en el término", la qual cosa significava que els batles no eren representants de la ciutadania, sinó de l'Estat i, en conseqüència, era amb aquest amb qui havia de rendir comptes. Els batles eren nomenats pel governador civil excepte a les capitals de província i els municipis de més de 10.000 habitants com Inca, on el nomenament corresponia al Ministeri de la Governació. El seu mandat, a diferència del dels regidors, era indefinit fins que "se estimare conveniente por razones de interés público", de manera que la continuïtat d'un batle en el seu càrrec depenia del nivell d'adhesió i fidelitat als seus superiors. A més, era alhora cap de l'administració al municipi i cap local de Falange. S'ha de dir que durant el franquisme els ajuntaments van tenir un funcionament molt personalista, centrat en la figura del batle, que era qui concentrava tots els poders.

Pel que fa als regidors, no tenien atribucions reals o els assignaven funcions administratives, de manera que, si una persona contrària al règim arribava a ser elegida, no tendria cap tipus de poder. Els membres de la corporació municipal no tenien sou i el càrrec era obligatori, atès que no era estrany que es proclamassin candidats a regidor d'ofici o que aquests demanassin no ser votats perquè no volien exercir. Segons la Llei, eren designats –resulta significatiu que es parli de designació i no d'elecció– per terços, renovats per meitats cada tres anys. A Inca, amb 12.247 habitants, li corresponien dotze regidors, quatre per terç.

2 Ley de 17 de julio de 1945 de Bases de Régimen Local. *Boletín Oficial del Estado*, 18 de juliol de 1945 (199): 360-384.

El terç de representació familiar estava format pels regidors elegits pels caps de família. Per a ser admès com a candidat per aquest terç era necessari estar inscrit al registre municipal de caps de família i haver estat regidor d'aquell terme almenys durant un any, sempre que no hagués estat per un partit d'esquerres o republicà. Si l'aspirant no havia estat mai membre de l'Ajuntament, necessitava el suport de dos procuradors o exprocuradors a Corts, de tres diputats o exdiputats provincials, de quatre regidors o exregidors del terme o d'una cinquena part del cens de caps de família del municipi. Per tant, tot i ser el terç més obert dels tres, era complicat presentar una candidatura sense el suport de l'aparell institucional del règim.

El terç de representació sindical el componien els regidors que provenien de les entitats de l'Organización Sindical Española. En aquest cas, no votaven tots els afiliats, sinó que es designaven deu compromissaris per vacant. Per a ser candidat s'havia de pertànyer a alguna de les organitzacions sindicals i haver exercit un càrrec sindical electiu o tenir el suport de dos procuradors o exprocuradors sindicals, o d'una cinquena part dels membres del sindicat al municipi.

El terç representatiu d'entitats, el formaven els regidors designats en representació d'associacions professionals, econòmiques i culturals. El procés d'elecció d'aquest grup era el més restrictiu dels tres terços; els electors eren els regidors pertanyents als dos primer terços, mentre que els candidats no es presentaven directament, sinó que el governador feia arribar una llista –elaborada a partir d'una primera llista de noms que prèviament li havia enviat el batle– a la Junta Municipal del Cens Electoral. Els governadors disposaven de total llibertat per incloure i retirar noms de la llista, raó per la qual el terç d'entitats també era conegut com terç del governador.

2.4. El camí cap a les eleccions municipals de 1948

El juliol de 1945, quan va ser promulgada la Llei de bases, ja es va anunciar la convocatòria pròxima de les primeres eleccions municipals, però van haver de passar més de tres anys. El principal motiu era el temor del règim al fracàs de la democràcia orgànica, que es va mantenir fins a l'organització d'un dels fets clau en la institucionalització i pervivència de la dictadura franquista: el referèndum de 1947.

El 6 de juliol de 1947 el franquisme va sotmetre a votació popular l'aprovació de la Llei de successió de l'Estat. Aquesta norma, una de les lleis fonamentals, nomenava Franco com a cap d'estat vitalici i reconeixia el seu dret a designar un successor amb el títol de rei. El sí va guanyar amb més del 90 % dels vots en un plebiscit manipulat i amb coaccions als votants (Sevillano, 2002: 371), però que va permetre comprovar el comportament de la població, inclosos els dissidents i els que a la Guerra Civil havien donat suport a la República, davant les urnes del franquisme.

Animat per l'èxit del referèndum, el Govern va convocar a finals de 1948 les eleccions municipals. El 21 de novembre s'elegirien els regidors pel terç de caps de família, el 28 de novembre els compromissaris votarien els regidors sindicals i el 5 de desembre es produiria l'elecció dels regidors de representació corporativa.

L'anunci de les eleccions no va tenir cap mena d'impacte sobre la població, situació que tampoc va canviar gaire amb l'apropament de les votacions. El desconeixement i el desinterès envers les eleccions eren comuns al conjunt de l'Estat (Marín, 2000: 240), però no perquè les autoritats ho duguessin en secret, sinó perquè generalment l'electorat era conscient de la seva intrascendència i de la manipulació.

Durant les setmanes prèvies a les eleccions, l'aparell franquista va haver de treballar en tres qüestions segons les instruccions secretes del Ministeri de la Governació: evitar la presentació de candidatures oposidores, promoure candidatures afins i fer propaganda per evitar l'abstenció.

3. EL TERÇ DE REPRESENTACIÓ FAMILIAR

3.1. Els candidats

El 14 de novembre de 1948, set dies abans de les eleccions, la Junta Municipal del Cens Electoral d'Inca es va reunir per proclamar les candidatures pel terç de representació familiar. Aquesta entitat, similar a l'actual Junta Electoral, estava presidida per un jutge, però indirectament controlada pel batle i el Movimiento. Com que els criteris per a l'acceptació de candidatures no estaven prou definits, a efectes pràctics la Junta tenia capacitat per rebutjar qualsevol aspirant no desitjat. Aquí no s'ha de pensar en un antifranquista infiltrat, sinó simplement en una persona que no fos de la confiança del batle o de l'aparell.

Es van proclamar un total de 10 candidatures, de manera que Inca va ser un dels municipis de Mallorca amb més aspirants, només per darrere de Palma, amb 14 candidats, i empatat amb Esporles, on també es proclamaren 10 candidats. La causa d'aquest alt nombre, que dona una ràtio de 2,5 candidats per vacant enfront de la mitjana de Mallorca (2,1), es troba en la instrucció interna que instava a la presentació de candidatures perquè, almenys, hi hagués dos candidats per regidoria a cobrir, especialment als municipis que eren cap de partit judicial. La raó era l'article 21 de la Llei de bases de règim local, que establia el nomenament automàtic com a regidors dels candidats quan aquests no superassin el nombre de llocs a elegir.³

Com a resultat, Inca va ser un dels municipis on aquestes eleccions presentaren una major competitivitat teòrica, amb més gent adherida al règim que havia superat tots els filtres i que volia ser –o havien volgut que fos– regidor. No obstant això, s'ha de tenir en compte que en cap cas suposa

3 L'any 1948 només van celebrar eleccions 25 dels 52 municipis de Mallorca.

més democràcia o representativitat perquè el vot no determinava la gestió i no hi havia diferències substancials entre els candidats. En aquest sentit, resulta significativa una crònica del setmanari *Ciudad* sobre les eleccions de 1951, però aplicable al 1948, que deia: "Resumiendo lo que nos ha dicho cada candidato, resulta todo tan similar entre sí que sería pesado para los lectores transcribirles las opiniones y proyectos de los entrevistados".⁴

Segons l'acta de proclamació,⁵ aquests foren els deu candidats proclamats:

1. **Alguacil Montis, Luis.** Nascut a Palma el 30 de desembre de 1908 (39 anys), residia al carrer de Francisco Navarro, 19.⁶ Mestre nacional de professió, el 1935 va començar a fer feina a Inca, i des de març de 1941 era el director de l'Escola Graduada de nins. Militava a Falange des d'agost de 1936, organització dins la qual havia exercit com a delegat local i inspector del Frente de Juventudes.
2. **Cañellas Tomàs, Bartomeu.** Nascut el 23 de març de 1906 (42 anys), residia al carrer de Juan Bautista de Toledo, 8.⁷ Treballava com a comptable i era esperantista. Membre de Falange des del 17 d'octubre de 1936 i regidor des de l'any 1946.
3. **Dupuy Perelló, Pere.** Nascut el 9 de juny de 1919 (29 anys), residia al carrer de la Glòria, 21. Procurador de professió, militava a Falange des del 10 d'abril de 1937 i formava part de la Junta Local d'Inca de l'Organització Sindical.
4. **Ferrer Balle, Bernat.** Nascut el 27 de gener de 1909 (39 anys), residia a la Gran Via, 12. Era propietari d'una fàbrica de calçat situada al carrer d'Antoni Fluxà. Militava a Falange des del 21 d'octubre de 1936, i havia format part de la Comissió Gestora en dues ocasions: després del cop d'estat, entre juliol i agost de 1936, i des de desembre de 1946.
5. **Fiol Amengual, Bartomeu.** Nascut el 17 de gener de 1884 (64 anys), residia al carrer de Calvo Sotelo, 44.⁸ Era propietari d'una tintoreria, ubicada als baixos del mateix edifici on vivia. Políticament, es va inscriure a FET y de las JONS el 22 de desembre de 1937 i, amb anterioritat, havia militat al Partit Conservador, amb el qual s'havia presentat a les eleccions municipals de 1931 sense resultar elegit.
6. **Marquès Balle, Gabriel.** Nascut el 12 d'agost de 1899 (49 anys), residia

4 *Ciudad*. 1 de desembre de 1951, p. 1.

5 Arxiu General del Consell de Mallorca (AGCM). Fons de la Junta Provincial del Cens Electoral. Actes de votació i proclamació de candidats de les eleccions municipals del 21 de novembre de 1948, signatura III-946.

AMI. Cens electoral de 1945, signatura 2095.

AMI. Fitxer de militants i adherits a Falange, sense signatura.

6 Actual carrer de la Murta.

7 Actual carrer de la Mandrava.

8 Actual avinguda de les Germanies.

al carrer de Francisco Navarro, 21. Agricultor i tractant de bestiar, va afiliar-se a la Falange el mateix dia que l'anterior, el 22 de desembre de 1937. El desembre de 1946 va ser designat regidor i un any després, tinent de batle.

7. **Martorell Planas, Antoni.** Nascut el 15 de maig de 1890 (58 anys), residia al carrer del Bisbe Llompart, 36. Era picapedrer i formava part de la Vieja Guardia de Falange, és a dir, del grup de militants anteriors a la Guerra Civil. Com l'anterior, era membre de la corporació municipal des de finals de 1946.
8. **Mestre Gual, Simó.** Nascut el 29 d'abril de 1918 (30 anys), residia al carrer dels Rentadors, 17. Feia feina com a empleat i dins la Falange inquera, a la qual es va unir a l'inici de la Guerra per anar a combatre al front de Manacor, va arribar a ser cap de la delegació local.
9. **Suau Cerdà, Joan.** Nascut el 31 de juliol de 1912 (36 anys), residia al carrer de Malferit, 9. Impressor de professió i membre del Sindicat d'Arts Gràfiques, era l'únic candidat pel terç de caps de família sense carnet de Falange. Exercia com a regidor des de desembre de 1946.
10. **Villalonga Llobera, Joan.** Nascut el 9 d'agost de 1887 (61 anys), residia al carrer de Calvo Sotelo, 46. Treballava com a picapedrer i formava part de la Vieja Guardia de Falange, on havia ingressat el febrer de 1936 procedent d'Acció Popular Agrària.⁹

3.2. Desenvolupament de la votació

El 28 de novembre de 1948 foren convocats a les urnes els 3.707 inquers amb dret de vot al terç de representació de caps de família. És a dir, que menys d'una quarta part de la població d'Inca podia participar en el procés de selecció d'un terç de la corporació municipal. Cal recordar que tenien la condició de cap de família tots els homes i les dones vídues o solteres majors d'edat que tenguessin una unitat domèstica al seu càrrec. En contraposició, no eren caps de família i per tant no tenien dret de vot els menors emancipats, les dones casades, els homes majors d'edat que visquessin a casa d'un altre cap de família, a més d'aquells que haguessin estat privats dels seus drets civils.

Per a la votació, el municipi es va dividir en nou seccions electorals agrupades al seu torn en tres districtes. Els seus límits criden l'atenció perquè, en general, no coincideixen amb les subdivisions administratives o electorals prèvies ni respecten la unitat de les zones i barriades d'Inca. Hi havia carrers al mig d'una secció que formaven part d'una altra, seccions compostes per zones

9 Partit polític conservador creat l'any 1932 i que el 1933 es va integrar dins la Confederación Española de Derechas Autónomas (CEDA). La seva ideologia consistia en la defensa de la religió, la família, la propietat privada, l'ordre i la unitat d'Espanya (Marimon i Serra, 2012: 9-10).

separades i vies no excessivament grans els habitants de les quals quedaven repartits en més d'un col·legi electoral.

Algunes investigacions (Domper, 2018: 125) apunten que el particular disseny de les seccions electorals perseguia la creació d'àrees heterogènies per tal d'evitar que els resultats reflectissin un vot de classe als barris obrers. Aquesta tesi ha estat plantejada a partir de l'anàlisi de la democràcia orgànica a grans ciutats, però Inca reunia les condicions perquè aquest supòsit es pogués haver donat, encara que fos a menor escala.

Districte	Secció	Denominació	Col·legi electoral (ubicació)
1	1	Casa Consistorial	Delegació d'abasts (José Antonio, s/n)
	2	Fuente	Delegació Sindical (Alfárez Esquivias, 37)
	3	Molinos	Escola Graduada de nins (Dureta, 5)
	4	Teatro	Pes des Bessó (Dureta, 9)
	5	Pozo Lluch	Magatzem municipal (Dureta, 11)
	6	Santo Domingo	Escola Graduada de nines (Calvo Sotelo, 23)
	7	Alhóndiga	Escola Unitària de nins (Alfárez Oliver, 2)
2	1	Gran Vía	Auxilio Social (Obispo Llompart, 15)
	2	San Francisco	Casa Cuna (Torrente, 1)
	3	Son Net	Creu Roja (San Francisco, 44)
3	1	Santa Magdalena	Quarter de Falange (San Francisco, 3)
	2	Can Boqueta	Falange Femenina (Borne, 1)

Taula 1. Districtes, seccions i col·legis electorals (Font: AMI 2808)

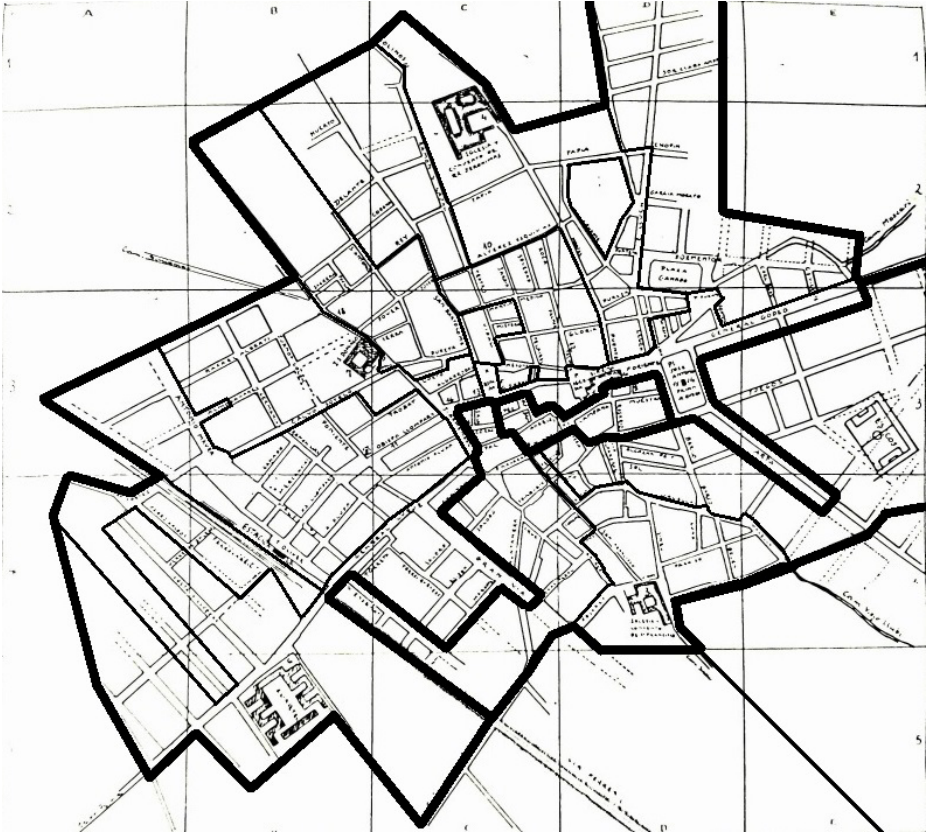

Figura 1. Plànol d'Inca amb els districtes i les seccions electorals. Font: elaboració pròpia a partir de les dades del cens electoral de 1945

En contraposició, cal tenir present que els resultats no es publicaven desglossats per seccions, sinó que únicament es proporcionava, en el millor dels casos, un percentatge aproximat de participació o els noms dels candidats guanyadors. Per tant, també és possible que la raó de la forma de les seccions fos aconseguir un repartiment al més equilibrat possible de votants entre elles.

El control de les meses electorals era un altre element considerat de gran importància per a l'aparell franquista. Segons la Llei, a cada col·legi hi hauria un president i dos adjunts que serien nomenats per la Junta Municipal del Cens Electoral a partir d'una llista de noms proposats pel batle. És a dir, que era el Movimiento qui decidia quines persones havien de custodiar les urnes, fer els recomptes o decidir sobre la nul·litat dels vots.

Les instruccions reservades de la Secretaria General del Movimiento a les delegacions locals feien èmfasi en aquesta qüestió. D'una banda, s'instava a repartir els càrrecs entre militants del partit i que el dia de la votació cap col·legi estigués sense president o "mal presidido" (Clara, 1996: 229). De l'altra,

es recordava que només el president podia llegir les paperetes i que ningú li podia qüestionar aquesta atribució. En aquesta línia, les mateixes instruccions animaven els presidents a alçar la veu o manifestar expressivament la seva indignació si un interventor o una altra persona present a l'escrutini exigia veure la papereta.

A Inca, la batlia va elaborar tres llistats corresponents als tres càrrecs que conformaven les meses. Els presidents eren electors amb títol acadèmic o professional, els adjunts primers eren caps de família nombrosa i els adjunts segons, veïns que exercien activitats “de caràcter agrícola, industrial o mercantil”.¹⁰

Secció	President	Adjunt 1	Adjunt 2
Casa Consistorial	Jaume Mir Capó <i>Pau Ferrer Salas</i>	Pere Cortés Fuster <i>Pere A. Seguí Mas</i>	Pere A. Rotger Mateu <i>Àngel Lorente Aznar</i>
Fuente	Bartomeu Vallés Garcías <i>Sebastià Amengual Vallespir</i>	Joan Llompart Miralles <i>Joan Beltran Ferrer</i>	Simó Solivellas Mateu <i>Bartomeu Garau Fiol</i>
Molinos	Pere Dupuy Perelló <i>Joan Truyol Llobera</i>	Francesc Brunet Gelabert <i>Miquel Noguera Jaume</i>	Rafel Ferrer Llobera <i>Antoni Socías Payeras</i>
Teatro	Andreu Beltran Alzina <i>Joan Domenech Borràs</i>	Gabriel Pieras Beltran <i>Miquel Pieras Beltran</i>	Pere Siquier Martí <i>Miquel Garcías Truyol</i>
Pozo Lluch	Sebastián Jaume Echave <i>Llorenç Payeras Tortella</i>	Félix Esteva Vara <i>Bartomeu Coll March</i>	Simó Perelló Obrador <i>Antoni Martorell Capó</i>
Santo Domingo	Andreu Mateu Pericàs <i>Bartomeu Payeras Mulet</i>	Jaume Pons Amengual <i>Antoni Mascaró Casella</i>	Jaume Prats Saurina <i>Llorenç Rovira Morro</i>
Alhóndiga	Antoni Autonell Casasas <i>Joan Vidal Llabrés</i>	Juan Cifuentes González <i>Antoni Prats Pallicer</i>	Damià Perelló Llompart <i>Guillem Ferrer Garau</i>
Gran Vía	Luis Alguacil Montis <i>Mariano Planells Ferrer</i>	Bernat Caldentey Vidal <i>Pere Llabrés Fiol</i>	Antonio Reina Soriano <i>Pere Mayrata Fiol</i>
San Francisco	Jaume Albertí Ferrer <i>Pere Llobera Janer</i>	Bartomeu Payeras Pieras <i>Antoni Perelló Ramis</i>	Bernat Timoner Pons <i>Francesc Tortella Llompart</i>
Son Net	Emilio Subirana Gubiana <i>Josep Siquier Verd</i>	Francesc Cabanellas Coll <i>Josep Pieras Beltran</i>	Martí Llull Garí <i>Salvador Estrany Rosselló</i>
Santa Magdalena	Bartomeu Alzina Seguí <i>Bernat Coll Barrios</i>	Pere Ferrer Beltran <i>Joan Capó Prats</i>	Joan Reus Palou <i>Joan Capó Beltran</i>
Can Boqueta	Abdón Amengual Pastor <i>Miquel Amengual Pastor</i>	Damià Socías Coll <i>Antoni Fullana Galmés</i>	Bartomeu Moragues Cifre <i>Trinitario Sosa Rubio</i>

Taula 2. Composició (titulars i suplents) de les meses electorals. Font: AMI 2808

¹⁰ AGCM. Fons de la JPCE. Actes d'escrutini de les eleccions municipals del 21 de novembre de 1948 al partit judicial d'Inca, signatura III-907.

La composició de les meses indica que es van seguir les instruccions internes col·locant membres del partit: deu dels dotze presidents i una proporció similar dels adjunts tenien carnet de Falange. A part, destaca la presència de dos candidats presidint meses: Pere Dupuy Perelló i Luis Alguacil Montis.

3.3. Anàlisi dels resultats

La jornada electoral va transcórrer amb normalitat i sense incidències, tal com estava previst. Els quatre candidats més votats i que, en conseqüència, esdevingueren regidors van ser Gabriel Marquès Balle, Pere Dupuy Perelló, Bartomeu Fiol Amengual i Bernat Ferrer Balle. Cal recordar que cada elector podia votar fins a quatre candidats, per la qual cosa el nombre total de vots quadruplica el de votants i cap percentatge supera el 25 %.

Les actes d'escrutini reflecteixen un comportament electoral bastant similar al d'altres municipis que van celebrar eleccions.¹¹ En conjunt, els candidats que van resultar elegits tenien un suport majoritari, però no absolut, ja que representaven prop de dues terceres parts (63,41 %) del total de vots. En paral·lel, el conjunt de candidats no electes va obtenir un suport considerable que no era suficient, però que tampoc semblaven vots per accident, com a pobles on els guanyadors concentraven el 95 % dels vots emesos.

Un dels candidats, Antoni Martorell Planas, va obtenir un nombre de vots extraordinàriament baix (5) i cap d'ells al seu col·legi electoral; o sigui, que ni tan sols ell es va votar. Coincidia amb el nombre de vots nuls, però és casualitat, ja que la distribució per seccions va ser diferent. Si coincidissin, probablement estaríem davant d'una candidatura anul·lada per la Junta del Cens, però no és així, de manera que es tracta d'un fenomen bastant comú a la democràcia orgànica: candidats que es retiraven durant la setmana prèvia a la votació i demanaven no ser votats. El més probable era que no hagués presentat la seva candidatura i que hagués estat proclamat per la Junta a proposta d'algun càrrec local del Movimiento sense tenir ell interès a ser regidor ni haver-ho manifestat.

Adicionalment, s'ha de fer esment al fet que les eleccions a Inca presentaren en alguns aspectes les mateixes dinàmiques i pràctiques que es van donar a Palma.

En primer lloc, a la capital també es va donar una distribució del vot entre elegits i no elegits similar a la que s'ha descrit d'Inca, tot i que cal tenir en compte que allà els set regidors electes formaven part d'una candidatura oficial. No va triomfar de forma absoluta, a diferència del que passava a alguns pobles, però no tant per la grandària de la ciutat, que també, sinó

¹¹ Oficialment, la participació al conjunt de municipis de Mallorca que van celebrar eleccions va ser "de un sesenta y cinco a setenta por ciento" (Balears, 23 de novembre de 1948, p. 1), però això era perquè la participació a Palma, que oficialment era del 70 %, es va manipular perquè només havia votat poc més del 30 %.

Candidats		Vots obtinguts	Percentatge
1	Gabriel Marquès Balle	1042	20,82 %
2	Pere Dupuy Perelló	871	17,41 %
3	Bartomeu Fiol Amengual	730	14,59 %
4	Bernat Ferrer Balle	530	10,59 %
5	Simó Mestre Gual	523	10,45 %
6	Joan Suau Cerdà	416	8,31 %
7	Bartomeu Cañellas Tomàs	385	7,69 %
8	Joan Villalonga Llobera	262	5,24 %
9	Luis Alguacil Montis	240	4,80 %
10	Antoni Martorell Planas	5	0,10 %

Taula 3. Resultats oficials de les eleccions pel terç de representació familiar a Inca de 1948. Font: AGCM III-907 i AMI 2808

per la seva heterogeneïtat demogràfica. A Inca no hi havia una candidatura oficial, però una realitat social diversa podria explicar els diferents vots.

El segon paral·lelisme té a veure amb l'escàs marge entre el darrer candidat electe i el primer candidat que es va quedar fora. Així va passar a Palma amb el vuitè candidat i a Inca amb Bernat Ferrer i Simó Mestre. Aquest darrer va quedar quart a la majoria de seccions electorals, per davant de Ferrer, però la manca de suport al tercer districte (fora vila) va fer que finalment Ferrer quedàs entre els quatre primers per una diferència de 7 vots. Això indica, d'una banda, que no es votava igual a totes les seccions malgrat el seu disseny i, de l'altra, l'existència de certa competitivitat entre els candidats.

El tercer aspecte té a veure amb els perfils de les persones que resultaren elegides. A Palma, els set candidats més votats eren propietaris, empresaris i industrials, mentre que els altres set eren, sobretot, empleats. En aquesta línia, tres dels quatre candidats elegits a Inca eren empresaris, mentre que entre els no electes els obrers i empleats eren majoria.

A més, des del punt de vista de l'adhesió als principis del Movimiento Nacional, els quatre regidors electes eren els que menor antiguitat de pertinença a Falange tenien enfront a l'activitat falangista dels no electes: alguns exercien o havien exercit responsabilitats al partit, dos formaven part de la Vieja Guardia i quatre d'ells s'havien allistat com a voluntaris l'any 1936 per lluitar contra les tropes republicanes. No hi havia dubte de la seva identificació amb la dictadura, però sembla que la posició socioeconòmica resultava molt més rellevant de cara a l'accés a les institucions franquistes. Els resultats tampoc es poden desvincular de la imatge pública dels candidats. El més votat, Gabriel Marquès, que va guanyar a dotze de les tretze seccions, era un home de mercat, que vivia al centre d'Inca i que havia exercit com a tinent de batle durant l'any previ a les eleccions.

El vot per seccions no presenta diferències remarcables i, en general, es repetiren col·legi per col·legi els mateixos resultats que en el conjunt d'Inca. Únicament s'ha de dir que Bernat Ferrer, Simó Mestre i Joan Suau es movien entre la quarta i la sisena posició, i que com a norma general els candidats van obtenir majors percentatges de suport a les seves seccions. Els dos candidats que presidien meses van obtenir els percentatges més alts als seus col·legis, però sembla que aquest fenomen respon més aviat que es tractava dels seus barris que d'una eventual manipulació, que, en qualsevol cas, no hauria alterat els resultats definitius.

	1.1	1.2	1.3	1.4	1.5	1.6	1.7	2.1	2.2	2.3	3.1	3.2
Gabriel Marquès	78 20,53%	65 20,50%	89 19,82%	95 20,61%	103 19,88%	105 20,04%	103 21,28%	82 22,28%	103 19,96%	110 21,87%	56 22,58%	53 22,46%
Pere Dupuy	66 17,37%	53 16,72%	94 20,94%	80 17,35%	83 16,02%	92 17,56%	81 16,74%	66 17,93%	90 17,44%	87 17,30%	43 17,34%	36 15,25%
Bartomeu Fiol	63 16,58%	47 14,83%	64 14,25%	65 14,10%	71 13,71%	94 17,94%	69 14,26%	45 12,23%	72 13,95%	71 14,12%	42 16,94%	27 11,44%
Bernat Ferrer	49 12,89%	28 8,83%	44 9,80%	47 10,20%	52 10,04%	66 12,60%	39 8,06%	43 11,68%	55 10,66%	50 9,94%	34 13,71%	23 9,75%
Simó Mestre	34 8,95%	40 12,62%	54 12,03%	49 10,63%	64 12,36%	43 8,21%	55 11,36%	36 9,78%	58 11,24%	55 10,93%	15 6,05%	20 8,47%
Joan Suau	29 7,63%	30 9,46%	35 7,80%	35 7,59%	44 8,49%	42 8,02%	47 9,71%	30 8,15%	43 8,33%	38 7,55%	16 6,45%	27 11,44%
Bartomeu Cañellas	25 6,58%	24 7,57%	27 6,01%	41 8,89%	42 8,11%	38 7,25%	40 8,26%	23 6,25%	41 7,95%	45 8,95%	17 6,85%	22 9,32%
Joan Villalonga	22 5,79%	15 4,73%	17 3,79%	22 4,77%	28 5,41%	32 6,11%	22 4,55%	18 4,89%	27 5,23%	27 5,37%	13 5,24%	19 8,05%
Luis Alguacil	13 3,42%	15 4,73%	24 5,35%	27 5,86%	31 5,98%	11 2,10%	28 5,79%	25 6,79%	27 5,23%	20 3,98%	10 4,03%	9 3,81%
Antoni Martorell	1 0,26%	0 0,00%	1 0,22%	0 0,00%	0 0,00%	1 0,19%	0 0,00%	0 0,00%	0 0,00%	0 0,00%	2 0,81%	0 0,00%

Taula 4. Resultats de les eleccions a Inca per seccions electorals. Font: elaboració pròpia a partir d'AGCM III-907

A nivell de participació, a Inca van votar oficialment 1.759 persones (47,45 %), una dada en línia amb la mitjana de Mallorca (45,77 %)¹² i del partit judicial d'Inca (49,88 %), però baixa en tot cas. En aquest sentit, Inca va ser el sisè municipi més abstencionista de tota l'illa després de Muro, Alcúdia, Palma, Maria de la Salut i Binissalem.

Secció	Participació	Abstenció
Casa Consistorial	111 (37,12 %)	188 (62,88 %)
Fuente	97 (30,70 %)	219 (69,30 %)
Molinos	123 (39,42 %)	189 (60,58 %)
Teatro	167 (51,38 %)	158 (48,62 %)
Pozo Lluch	164 (51,74 %)	153 (48,26 %)
Santo Domingo	134 (39,07 %)	209 (60,93 %)
Alhóndiga	143 (43,20 %)	188 (56,80 %)
Gran Vía	106 (34,53 %)	201 (65,47 %)
San Francisco	291 (90,94 %)	29 (9,06 %)
Son Net	289 (90,03 %)	32 (9,97 %)
Santa Magdalena	68 (28,10 %)	174 (71,90 %)
Can Boqueta	66 (24,09 %)	208 (75,91 %)
INCA	1759 (47,45 %)	1948 (52,55 %)

Taula 5. Dades de participació i abstenció a les eleccions pel terç de representació familiar a Inca. Font: elaboració pròpia a partir d'AGCM III-907

El desglossament de les dades de participació per seccions presenta molta més heterogeneïtat que les dades de vot i és on realment es troba la informació rellevant de cara l'estudi de les eleccions franquistes. De fet, només a tres seccions (Teatro, Pozo Lluch y Alhóndiga) el nivell de participació coincidia

¹² AMI. Eleccions municipals, signatura 3912.

amb el registrat en el conjunt del municipi, i a la majoria de seccions es trobava per sota.

A Casa Consistorial, Molinos i Santo Domingo la participació va ser fins a deu punts inferior (47-37 %). A Fuente, Gran Vía i Santa Magdalena, entre deu i vint punts menys (37-27 %). La més baixa es registrà a la secció rural de Can Boqueta, on només va votar el 24,09 % dels electors, 23 punts menys que al conjunt del municipi.

En contraposició, a San Francisco i Son Net, va votar el 90 % del cens. Una diferència tan gran crida l'atenció, per la qual cosa no es pot descartar la manipulació. Sense aquestes dues seccions, la participació a Inca seria del 39 %, xifra similar a la participació real de Palma.

Maquillar el percentatge de vot era una pràctica comuna. De fet, la manipulació electoral anava orientada a l'augment de les xifres de participació, però, generalment es respectava la proporció de vot rebut pels candidats. Crida l'atenció que es fes a Inca, ja que generalment aquesta pràctica es limitava a les capitals de província. Tenint en compte que cada elector podia escriure el nom de fins a quatre candidats, que la suma dels vots dels candidats era 5.004 i que oficialment van votar 1.759 persones, la majoria només haurien votat per tres candidats.

No obstant això, hi ha diversos indicis per pensar que les dades no eren – almenys no totalment – falses. D'entrada, per què només es va manipular la participació a aquestes seccions? I, si està augmentada a totes, per què a San Francisco i Son Nét ho està fins a nivells tan alts? D'altra banda, cal tenir present les característiques demogràfiques, malgrat els límits arbitraris, de les seccions electorals.

Oficialment, la participació va ser més baixa a fora vila, on el poblament dispers reduïa la pressió social sobre els electors, i a les seccions que integraven zones populars com la part alta del nucli històric d'Inca o Crist Rei. En contraposició, les seccions San Francisco i Son Nét coincidien a grans trets amb la zona ocupada històricament per les classes acomodades d'Inca. De fet, a les eleccions municipals de 1979, les primeres democràtiques després d'aquestes, Alianza Popular va obtenir els seus millors resultats en aquesta zona.¹³ Per tant, els diferents nivells de participació connectarien amb les teories que relacionen abstenció i oposició al règim (Domper, 2018: 127).

4. EL TERÇ DE REPRESENTACIÓ SINDICAL

Segons el discurs oficial, la funció principal del terç de representació sindical era la defensa dins dels ajuntaments de les qüestions laborals, que a la pràctica significava els interessos econòmics de l'empresariat. Llavors, la seva

¹³ Actual carrer de les Garroves.

existència constituïa una sobrerepresentació dels poders econòmics. Per això, la composició social d'aquest terç presentaria algunes diferències respecte al de caps de família, amb una presència important de treballadors i subalterns que havien superat els corresponents filtres d'adhesió, fidelitat i adequació a la línia política del Movimiento i a les elits polítiques i econòmiques locals.

4.1. Els candidats

A Inca es van presentar sis candidats per optar a les quatre regidores a escollir el 1948. El nombre d'aspirants es va reduir respecte a les eleccions del primer terç, però cal tenir en compte que les actes solien ometre els candidats que no obtenien cap vot, de manera que podria haver-n'hi hagut algun més.

1. **Coli Llobera, Jaume.** Nascut el 29 de juny de 1905 (43 anys), residia al carrer dels Hostals, 24. Era fuster i tenia el taller al carrer Major. Militava a FET y de las JONS des del 22 de desembre de 1937, i durant la guerra va lluitar amb els falangistes a Son Carrió.
2. **Moragues Cifre, Bartomeu.** Nascut a Pollença el 6 de març de 1903 (45 anys), residia al lloc de Cas Perriloy. Ferrer de professió, pertanyia al Gremi del Metall, però no es té constància de la seva militància a cap organització política ni abans ni després de la Guerra.
3. **Oliver Estrany, Bartomeu.** Nascut el 7 de març de 1908 (40 anys), residia a la carretera de Lluc, 54. Feia feina com a sabater i no es té constància que militàs a cap organització política.
4. **Payeras Tortella, Llorenç.** Nascut el 3 de juliol de 1898 (50 anys), residia al carrer de Rafel Albertí, 36. Era industrial del calçat, propietari d'una fàbrica ubicada al carrer de Santiago Rusiñol. Militava a FET y de las JONS des del 22 de desembre de 1937.
5. **Prat Pallicer, Antoni.** Nascut el 29 de juny de 1888 (60 anys), residia al carrer Argentina, 4.¹⁴ Es dedicava al comerç de teixits, ja que regentava l'històric Can Florencio, negoci iniciat pel seu pare a finals del segle XIX. Políticament, cal destacar que Antoni Prats era tradicionalista,¹⁵ grup que Franco va fusionar amb Falange per crear FET y de las JONS el 1937. Anteriorment, havia format part del Centre Conservador d'Inca, de tendència maurista.

14 El tradicionalisme o carlisme es va reorganitzar a les Balears durant els anys trenta, i es van fundar cercles a diversos municipis (Binissalem, Capdepera, Lluçmajor, Manacor, Muro i Eivissa), però a Inca només es tenen notícies d'un acte el maig de 1932 que va generar alguns problemes d'ordre públic (Marimon i Serra, 2012: 70-71). No és el cas inquer, però eren freqüents les tensions entre carlins i falangistes, les quals es reflectien en el desenvolupament de la democràcia orgànica.

15 Antoni Rotger Mateu (Caimari, 1916) era advocat, membre de Falange i vivia a la plaça de la Mare de Déu de Lluc, 9.

6. **Rotger Mateu, Pere.** Aquest nom no figura al cens electoral ni a cap altre registre, en el seu lloc apareix una persona amb els mateixos llinatges, però amb un altre nom de fonts (Antoni).¹⁶ Podria ser un familiar o tractar-se d'una errada.

4.2. Desenvolupament de la votació i resultats

A diferència de la votació al terç de representació familiar, els riscos i la propaganda van caure en les eleccions per al terç de representació sindical de forma paral·lela al nombre d'electors. Si a Inca havien pogut votar més de 4.000 persones, ara ho farien 40 en el millors dels casos, un 0,25 % de la població de la ciutat. Ja no calia mobilitzar una massa de votants que podia abstenir-se o votar malament.

El 24 de novembre de 1948, els vocals de la Junta Sindical es van reunir per designar els compromissaris. Aquests s'havien de distribuir de forma proporcional al nombre de membres de cada sindicat (de la Pell, del Tèxtil, del Calçat, del Metall, etc.) i respectar l'equilibri de categories laborals (obrers, tècnics i empresaris). Generalment, els empresaris eren el grup més nombrós entre els compromissaris, però la suma d'obrers i tècnics solia superar els primers, tot i que no hi havia relació entre pertànyer a una categoria o sindicat determinat i el vot emès. En paral·lel, era habitual que alguns candidats fossin també compromissaris, encara que no necessàriament votaven per si mateixos, la qual cosa posa de manifest el caràcter artificios de la votació.

L'acta de votació d'Inca no especifica la relació de compromissaris. Únicament sabem que van votar 35 dels 40 designats.

Els resultats deixen entreveure el control de l'aparell sobre l'elecció. Tots els compromissaris, que podien votar per quatre candidats, van donar suport a Antoni Prat, mentre que almenys 28 van escollir els mateixos aspirants. Només set compromissaris van rompre el consens votant per Pere Rotger i/o per Jaume Coli.

D'aquesta coincidència pràcticament unànime es desprèn que els compromissaris van emetre els seus vots seguint unes directrius prèviament establertes. Així, van donar suport als candidats que l'Organització Sindical havia indicat o bé, com succeïa amb freqüència (Font, 2002: 30-31), havia tengut lloc una reunió prèvia a la votació per pactar o determinar els resultats.

En aquest cas, el perfil dels candidats electes no va coincidir totalment amb la situació descrita per Perelló (2000: 76). Les regidories sindicals no van ser ocupades de forma majoritària per empleats, però tampoc foren copades per empresaris, sinó que es repartiren de forma equitativa entre ambdós grups, tot i que amb lleugera preeminència dels darrers. D'aquesta manera,

¹⁶ Arxiu del Regne de Mallorca (ARM). Fons Govern Civil. Eleccions municipals de 1951, Relació d'entitats de la província, signatura GC 730.

Candidats		Vots obtinguts
1	Antoni Prat Pallicer	35
2	Llorenç Payeras Tortella	34
3	Bartomeu Oliver Estrany	31
4	Bartomeu Moragues Cifre	28
5	Pere Rotger Mateu	7
6	Jaume Coli Llobera	6

Taula 6. Resultats de les eleccions pel terç de representació sindical a Inca. Font: AGCM III-947

els dos regidors més votats van ser un destacat comerciant i un dels grans industrials del calçat, mentre que el tercer i el quart foren un sabater i un ferrer de fora vila, respectivament. Es tracta d'una distribució que reforça la idea del repartiment extraoficial com a mecanisme d'elecció.

5. EL TERÇ REPRESENTATIU D'ENTITATS

El darrer terç, representatiu d'entitats, posa de manifest que la democràcia orgànica sempre podia filar encara més prim. Ara el cos electoral es reduïa encara més, als vuit regidors electes als dos altres terços. El risc i l'oportunitat de treure rèdit a nivell d'imatge eren ja nuls, per la qual cosa el desenvolupament de la votació es va dur a terme sense cap tipus de publicitat. Les instruccions reservades així ho reflectien, ja que mencionaven el darrer terç, però no indicaven mesures al respecte com sí feien amb els altres.

5.1. Els candidats

Formalment, els candidats per aquest terç eren homes que formaven part d'entitats econòmiques o culturals del municipi i que eren proposats a la terna elaborada pel governador civil. No obstant això, al final la llista va quedar formada per "vecinos de reconocido prestigio", ja que les entitats interessades a participar en aquest procés havien de sol·licitar la seva inclusió a un registre oficial i cap organització inquera ho va fer.¹⁷ A la pràctica, l'aparell franquista seleccionava de forma directa persones properes al poder o de la seva confiança.

¹⁷ Actual avinguda d'Alcúdia.

Els candidats pel terç representatiu d'entitats foren els següents:

1. **Ferrari Nicolau, Jaume.** Nascut el 8 de desembre de 1897 (50 anys), residia al carrer de la Font, 17. Comerciant de professió, regentava una drogueria i militava a Falange des del 15 de febrer de 1937.
2. **Llabrés Capó, Sebastià.** Nascut el 2 de gener de 1909 (39 anys), residia al carrer del General Goded, 58.¹⁸ Feia feina com a sabater i no consta militància política ni abans ni després de la Guerra Civil. Va ser designat membre de la corporació municipal el desembre de 1946. Era un dels dos candidats d'aquestes eleccions que no estava casat.
3. **Reina Bono, Alfonso.** Nascut el 14 de setembre de 1921 (27 anys), residia a la casa familiar, a l'avinguda dels Reis Catòlics, 51. Havia estudiat peritatge industrial al Col·legi Ramon Llull, i treballava com a professor a l'Acadèmia de Estudios Mercantiles, entitat que també dirigia i que havia fundat amb Jaume Ferrer i Sebastià Balaguer. Políticament, va pertànyer a la Milícia Angélica de Santo Tomás de Aquino, una associació catòlica, ultraconservadora i antirepublicana molts dels membres de la qual passaren a Falange (Armengol i Armengol, 2005: 76). Candidat i regidor electe de menor edat, arribaria a ser batle d'Inca entre 1959 i 1969.
4. **Rubert Perelló, Joan.** Nascut l'1 de gener de 1917 (31 anys), residia al carrer de Sant Bartomeu, 99. Era agricultor i exercia com a regidor des de 1946.

Un altre formalisme era que la proposta del governador havia d'incloure el triple de noms que de llocs a elegir. Per tant, a Inca els regidors haurien pogut triar entre una dotzena de candidats, però només coneixem els noms dels quatre candidats que resultaren elegits, ja que no s'acostumava a incloure a l'escrutini els noms dels aspirants que no obtenien cap vot.

5.2. Desenvolupament de la votació i resultats

Els vuit regidors dels terços familiar i sindical es reuniren el 5 de desembre de 1948 per votar pels quatre regidors de representació corporativa. A diferència de les votacions prèvies, no hi va haver divergències, dissidències ni negligències i tots van votar exactament el mateix, de manera que es va produir un quàdruple empat a vuit entre els nous regidors electes. En qualsevol cas, s'ha de dir que no va ser una situació extraordinària, atès que a la majoria de municipis de l'illa es van donar empats a tres, a quatre o a cinc.

Els resultats d'aquesta votació posen de manifest, una vegada més, el caràcter burocràtic i artificial de la democràcia orgànica. El procés descrit a l'acta de

¹⁸ AMI. Expedient de constitució del Ple (1949), signatura 4503.

votació indica que es tractava d'un tràmit, perquè els guanyadors ja havien estat seleccionats prèviament i la designació discrecional va ser confirmada a través d'aquest acte. Paral·lelament, no s'ha de descartar que no es produís cap votació i que fos elaborada una acta falsa. Això també explicaria per què ometien els noms dels candidats sense vots, segurament no existien.

Precisament per la gran capacitat d'acció i intervenció de l'aparell de la dictadura, el terç representatiu d'entitats és el que pot proporcionar més informació sobre les xarxes de relacions i influències durant el franquisme. En aquesta línia, i malgrat no poder comparar-los amb els dels candidats descartats, els perfils dels regidors electes eren bastant heterogenis. Per aquest motiu, sembla que el factor personal, relacionar-se adequadament i amb les persones adients hauria estat el principal element de promoció.

6. EL PRIMER AJUNTAMENT DE LA DEMOCRÀCIA ORGÀNICA

La constitució de la nova corporació municipal va tenir lloc el 6 de febrer de 1949. Sota la presidència del batle Joan Jaume March, va quedar constituïda per Gabriel Marquès, Pere Dupuy, Bartomeu Fiol i Bernat Ferrer pel terç de representació familiar; Antoni Prat, Llorenç Payeras, Bartomeu Oliver i Bartomeu Moragues pel terç de representació sindical; i Sebastià Llabrés,

Candidats		Vots obtinguts
1	Sebastià Llabrés Capó	8
2	Joan Rubert Perelló	8
3	Alfonso Reina Bono	8
4	Jaume Ferrari Nicolau	8
	Altres candidats (fins a 8)	0

Taula 7. Resultats de les eleccions pel terç representatiu d'entitats a Inca. Font: AGCM. JPCE, III-947

Joan Rubert, Alfonso Reina i Jaume Ferrari pel terç representatiu d'entitats.¹⁹ Dels dotze, només tres (Marquès, Ferrer i Llabrés) havien estat prèviament regidors, per la qual cosa les eleccions de 1948 van suposar una renovació quasi total dels membres del Ple d'Inca. És un fet destacable, ja que la tendència general va ser la contrària i a la majoria d'ajuntaments van canviar pocs regidors.

¹⁹ AMI. Expedient de constitució del Ple (1949), signatura 4503.

La condició de regidor s'adquiria en aquest ple mitjançant jurament, la fórmula del qual venia específicament recollida a la Llei:

- Regidor: "Juro servir fielmente a España, guardar lealtad al Jefe del Estado, defender y fomentar los intereses del Municipio, mantener su competencia y ajustar mi conducta a la dignidad del cargo".
- Batle: "Si así lo hacéis, Dios y España os lo premien, y si no, os lo demanden".

En aquest mateix Ple, el batle va assignar les funcions que delegava en cadascun dels regidors i es van designar els tinents de batle. El primer i el segon coincidien amb els regidors més votat al primer (Gabriel Marquès) i segon terç (Antoni Prat) respectivament. En canvi, el tercer tinent de batle va ser Alfonso Reina, que, malgrat haver aconseguit el mateix nombre de vots que la resta de regidors de representació corporativa, figurava en tercer lloc.

7. CONCLUSIONS

Les eleccions municipals de 1948 a Inca van seguir, en línies generals, les mateixes dinàmiques que a la resta de Mallorca i altres punts de l'Estat. Únicament cal destacar que el desenvolupament del procés va tenir més similituds amb el que passava a Palma i altres capitals que amb el municipis de la Part Forana. Es tracta d'un aspecte que no es pot desvincular del caràcter industrial d'Inca en aquests anys.

Al terç de representació familiar, al qual votava més gent i el règim no podia controlar la globalitat dels electors, s'aprecia una certa competitivitat entre els candidats; com a mínim, entre part d'ells. No obstant això, tots complien uns requisits d'idoneïtat i havien passat una sèrie de filtres, de manera que més enllà de qüestions personals no presentaven diferències –matisos com a molt– des del punt de vista ideològic o programàtic. En conseqüència, major competitivitat entre els candidats a regidors no suposava majors possibilitats de representació ciutadana ni més democràcia.

En paral·lel, sembla que la imatge pública dels candidats era un valor afegit. En el cas del primer terç, els aspirants més coneguts van obtenir més vots i la majoria d'ells aconseguiren millors percentatges als seus respectius barris. Es podria interpretar això com l'existència d'un limitat suport popular? Tal vegada, però aquest major suport podria ser conseqüència d'una major capacitat o més possibilitats per "orientar" el vot dels seus veïns.

La participació, per sota del 50 % de l'electorat, va ser baixa. És una dada que respon, d'una banda, a la realitat urbana i industrial de la ciutat d'Inca i, de l'altra, a l'actitud d'oposició passiva al règim de gran part de la població. El 1948 no hi havia organitzacions antifranquistes ni l'abstenció era el resultat d'una acció planificada, però, en un context de carestia i repressió, unes votacions previsiblement manipulades i que no canviarien res despertaven un interès nul.

Les diferències quant al nivell de participació entre les diferents seccions en què va ser dividida Inca són significatives. La manipulació dels percentatges, malgrat no quedar descartada, sembla poc probable perquè només s'hauria donat a unes poques meses i el resultat global continuaria sent baix.

A més, cal tenir present la hipòtesi que vincula l'abstenció en eleccions convocades per règims no democràtics amb rebuig al sistema. Fer una translació directa seria una simplificació errònia, però sí que n'hi ha indicis, com que, deixant de banda les zones rústiques, les seccions amb major participació coincideixen a grans trets amb zones benestants i de tradició conservadora, mentre que les seccions amb menor participació inclouen àrees industrials i de població obrera. Per tal de confirmar aquesta interpretació, caldria analitzar l'evolució del vot en següents eleccions municipals franquistes i comparar els resultats amb la distribució ideològica del vot en les eleccions democràtiques immediatament anteriors i posteriors a la dictadura.

Tanmateix, el repartiment de regidories no es decidia a les urnes. Hi podia haver alguna incertesa al terç de representació familiar, però no als altres dos terços, en què s'evidenciava la farsa de la votació i la lliure designació dels candidats per part de l'aparell.

Pel que fa als perfils polítics dels candidats i regidors electes, en el cas d'Inca el poder econòmic, la capacitat d'influència i les relacions personals eren les variables de més pes a l'hora d'accedir als càrrecs municipals; molt més que una militància activa dins dels òrgans del Movimiento o un compromís ferm amb els principis ideològics del franquisme. Per terços, al de representació familiar tots els electes eren empresaris o comerciants; al de representació sindical es va donar un equilibri entre industrials i subalterns; al de representació corporativa els perfils eren diversos, però predominaven els empresaris i persones que no militaven a Falange, la qual cosa no impedia que fossin homes fidels a les jerarquies superiors. La tesi de Baltasar Perelló citada a la introducció no coincideix exactament amb el que va succeir el 1948, però això no significa que no es donassin altres situacions en les successives convocatòries electorals.

En definitiva, les eleccions de la democràcia orgànica a Inca, com pertot arreu, van ser una farsa. La necessitat d'afegir el llinatge "orgànica" ja indicava que no es tractava de democràcia i tampoc a través dels organismes era possible la representació o la participació a l'administració local. Fins a cert punt, es podria considerar un mecanisme de participació política restringit a les elits locals i als cercles de confiança dels poders de la dictadura. No obstant això, tenint en compte que les institucions del franquisme es van caracteritzar per la influència del poder econòmic, les relacions personals i la corrupció, aquells que podien accedir a l'Ajuntament també podien aconseguir càrrecs o decisions polítiques favorables als seus interessos sense tota la parafernàlia de les eleccions. Per tant, la democràcia orgànica no va ser més que això, una gran campanya d'imatge.

8. BIBLIOGRAFIA

Armengol, A.; Armengol, J. 2005. *La repressió a Inca. La república i la Guerra Civil*. Perifèrics: Palma.

Clara, J. 1996. "La farsa de les eleccions municipals franquistes: l'exemple del partit judicial de la Bisbal (1948)." *Estudis del Baix Empordà* (15): 215-233.

Domper, C. 2018. "El franquismo a través de las urnas. Metodología, fuentes y retos para una aproximación electoral al régimen de Franco". *Política y Sociedad* (55) 1: 115-134.

Duran, M. 1992. *Sicut Oculi: un tiempo pasado que no fue mejor. Vigilantes y vigilados en la Mallorca de la postguerra, 1941-1945*. Miquel Font: Palma.

Font, C. 2002. "Les eleccions municipals a la Pobla durant el franquisme (1948-1973)." *Lluc: Revista de cultura i d'idees* (833-834): 27-31.

Ginard, D. 2002. "Las condiciones de vida durante el primer franquismo. El caso de las Islas Baleares". *Hispania* (212) LXII/3: 1099-1128.

Llobera, A.; Armengol, A. 2011. "La política a Inca en el franquisme". *XII Jornades d'Estudis Locals d'Inca*. Ajuntament d'Inca: Inca: 121-130.

Marimon, A.; Serra, S. (dirs.). 2012. *Diccionari de partits polítics de les Illes Balears (1900-2008)*. Lleonard Muntaner Editor: Palma.

Marín, M. 2000. *Els ajuntaments franquistes a Catalunya: política i administració municipal, 1938-1979*. Pagès Editors: Lleida.

Mas, J. 2003. *Els mallorquins de Franco: la Falange i el Moviment Nacional*. Documenta Balear: Palma.

Perelló, B. 2000. "El món polític". *A: Inca, un segle ciutat*. Ajuntament d'Inca: Inca: 75-96.

Pieras, M. 2017. "La industria del calçat a Inca (1950-1960)." *XVIII Jornades d'Estudis Locals d'Inca*. Ajuntament d'Inca: Inca: 131-142.

Sevillano, F. 2002. "El Nuevo Estado y la ilusión de la 'democracia orgánica'. El referéndum de 1947 y las elecciones municipales de 1948 en España". *Historia Contemporánea* (24): 355-387.

Abreviatures

AGCM – Arxiu General del Consell de Mallorca

AMI – Arxiu Municipal d'Inca

ARM – Arxiu del Regne de Mallorca
JPCE – Junta Provincial del Cens Electoral